

Veszprém, Vár

2. útvonal:

Veszprém – Herend – Ajka – Pápa

Veszprém legbecsesebb öröksége a **Vár**. Hazánkban a Budai váron kívül itt található a legnagyobb egységes, lakott várnegyed. A Várba az Óváros téren keresztül vezet az út, itt volt a régi Veszprém központját határoló külső fal, és itt működött – még a XX. sz. elején is – a város piaca. A tér legszebb épületét, a *Pósa házat* a zirci ciszterciek építették 1793-ban, copf stílusban. Szemben vele a XIX. sz. végén épült Városháza látható. A téren a házak többsége a XIX. és XX. sz. fordulóján épült.

A várba a *Hősi kapun* át jutunk, amely a régi külső várkapu helyén áll. Az eredeti pillérek felhasználásával 1936-ban emelték az I. világháború áldozatainak emlékére. Innen juthatunk fel a *Tűztoronyba*, amelynek alapzata középkori eredetű, első emelete, erkélye barokk jellegű. A toronyban minden órában felcsendül a veszprémi szerző, Csermák Antal verbunkja. A feljárat alatti parkban, a Veszprémi *Panteonban* a városhoz kötődő jeles személyek emléktáblái idézik a múltat. Innen átsétálhatunk a Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény eklektikus stílusú épületegyütteséhez. A Vár utca minden épülete műemlék, mindegyike évszázadokról mesél, történelmi vagy kulturális örökségünk része. A 8. sz. házon a közelmúlt történelmére, az 1956-os forradalomra emlékeztet Brusznay Árpád, a mártírhalált halt tanár emléktáblája. Mellette a Csikász Imre által készített dombormű Batsányi Jánosnak, a tapolcai születésű költőnek állít emléket, aki itt, az egykori piarista gimnáziumban tanult. Továbbhaladva, a *Dubniczay-háznál* az utca térré szélesedik, közvetén a fehér kövek jelzik a régi belső várfalat.

A pompás barokk épület pincéjében ipartörténeti érdekesség, a *Magyar Építőipari Múzeum Téglagyűjteménye* található.

A Vár ékessége, az Érseki Palota utal a városnak a jelenben és múltban betöltött szerepére: a város az államalapítás óta jelentős egyházi központ. I. István király Veszprémben alapította meg az ország első püspökségét. Felesége, a bajor származású Gizella királyné a várost választotta lakhelyéül. Veszprémet a királynék városának is nevezik, mert a mindenkori püspök joga volt a királyné megkoronázása, és ő volt a királyné kancellárja. Gizella emlékét a város lakói ma is tisztelettel ápolják: karcsontját a székesegyházban ereklyeként őrzik, névnapján, májusban a Gizella Napok keretében többnapos művészeti fesztivált rendeznek, a királyné emlékére rockopera is született.

Az *Érseki Palota* Fellner Jakab jeles barokk építőművész tervei alapján épült, az építkezéshez valószínűleg felhasználták a királyi palota maradványait. Termeiben 1772-ből származó freskók, Johann Cymbal művei láthatók, nagy értékű műtárgyak, miseruhák, porcelánok, festmények, bútorok – köztük Erzsébet királyné garnitúrája – ejtik ámulatba a látogatót.

A palota tövében megbújó, *Gizella* emlékére épült XIII. századi *kápolna* Veszprém és a magyarországi gótika egyik gyöngyszeme. A *Szent Mihály székesegyház* az István király korából származó templom helyén épült. Az eredeti korai román stílusú templomot az idők során többször átépítették, gótikus majd barokk stílusban. Mai, neoromán formáját a XX. század eleji átépítés során nyerte el.

Az altemplom őrzi a gótikus jelleget, a hozzá csatolt kápolnában Padányi Bíró Márton püspök barokk stílusú síremléke (1765) látható. A tér díszé az 1750-ben emelt barokk *Szentháromság szobor*.

Az 1730-as években épült *Ferences templom* kriptájában helyezték örök nyugalomra a magyar felvilágosodás költőjét, Ányos Pált.

Veszprém, Érseki Palota

Márkó, Kálvária

A székesegyház északi szomszédságában álló *Szent György kápolnában* őrizhették a szent ereklyéjét, és itt tett szüzességi fogadalmat István király fia, Imre herceg. A **Gizella Királyné Múzeum** egyházi műkincsei közül különösen értékes Vetés Albert püspök arannyal átszőtt miseruhája, amelyet a legenda szerint Mátyás király feleségének, Beatrixnak a koronázásakor viselt. A múzeum másik kincse a koronázási palást hiteles másolata. Az eredetét a Veszprém-völgyi görög apácakolostorban varrták, a hagyomány szerint Gizella királyné is dolgozott a hímzésén. A vár fokán *István* király és hitvese, *Gizella* szobra vigyázza a várost. Körbetekintve láthatjuk a vár oldalában megbúvó házakat, a város egyik jelképeként ismert (1938-ban épült) *Szent István völgyhidat*, a Bakony távolban kéklő hegyeit.

A vár északi oldalán, a Székesegyház melletti lépcsőn lesétálhatunk a Benedek-hegyre, amely honfoglaló eleink temetkezési helyéül szolgált. A sziklaszirten álló keresztet 1904-ben állították. Alant a Séd kanyarog, múltat idéző girbe-gurba utcák szaladnak hegyre föl, völgybe le. A baloldali lépcsőn a **Margit-romokhoz** jutunk. A Szent Katalin zárdát 1239-ben építették, ahol IV. Béla király lánya, a kis Margit nevelkedett. A kolostor falának maradványait a királylány emlékére Margit-romoknak nevezik. Szent Margit veszprémi éveit Kodolányi János Boldog Margit című regényében örökíti meg. A Benedek-hegytől a jobboldali lépcsősoron, a Sédet átívelő kis hídon továbbsétálva a város legromantikusabb helyére, a Szerelem-szigetre érünk.

Sétánkat a városban folytatva hangulatos kis terek, udvarok, lépcsők marasztalnak, biztatnak további barangolásra. Így fedezhetjük fel az 1887-ben épült **Megyeházát**, amely klasszicista jellegű főhomlokzatával, színes üvegablakaival a város egyik legszebb épülete. A szemben álló egykori Korona szálló falán a veszprémi születésű szobrászművész, Csikász Imre bronzreliefje emlékeztet arra, hogy 1848. márciusában itt töltött

néhány napot Petőfi Sándor, és itt értesült arról, hogy Franciaországban kitört a forradalom. Az épület háta mögött a **Petőfi Színház** található, bejárata előtt Marton László szobra állít emléket a költőnek. A színház épülete a secesszió szép példája, építészettörténeti különlegesség: Magyarországon ez volt az első vasbeton szerkezetű színházépület. 1908-ban készült el, Medgyaszay István tervei alapján. A Színházkert valaha Püspökkert volt, a díszes, neogót stílusban emelt egykori *Jószágkormányzósági palota* parkja. A modern kor követelményeinek megfelelően kibővített épület az *Eötvös Károly Megyei Könyvtárnak* ad otthont. A közelben található a Közép-Dunántúl kiemelt tudásközpontja, a Pannon Egyetem.

A parkot déli irányban elhagyva Erzsébet királyné szép mellszobra (Zala György alkotása, 1901) újra eszünkbe juttatja: a királynék városában járunk. Az Erzsébet liget meghatározó épülete a – Medgyaszay István által tervezett – **Laczkó Dezső Múzeum**. Legfontosabb műtárgyai többek között a bakonyiszűcsi újkőkori idol, az inotai halomsír, az avar síp, a kora középkori kereszt, I. András billoga, a céhes tárgyegyüttes, a szakrális néprajzi gyűjtemény, a német és szlovák viseletek stb. A *Bakonyi Ház* hazánk egyik legkorábbi néprajzi szabadtéri múzeuma. 1935-ben egy XIX. századi öcsi kisenemesi lakóház mintájára épült, berendezési tárgyai megyénk református kisenemesi lakosságát jellemzik. Veszprémből a 8-as főúton északi irányban haladva érjük el **Márkót**. Az útról is jól látható a falu nevezetessége, a XIX. sz. közepén épült *Kálvária* fehér kápolnája és stációi.

Bánd határában, a Séd patak feletti sziklaszirten állnak *Essegvár* romjai. A vár utolsó ismert tulajdonosa Kinizsi Pál volt.

Bánd, Essegvár

Herendi porcelán

Herend neve világszerte ismert, itt készül a település nevével jelzett különlegesen szép, kézzel festett porcelán. A Porcelángyárat 1826-ban Stingl Vince alapította, 1839-től Fischer Mór vezetése alatt lendült fel a termelés.

A Londoni Világkiállításon 1851-ben óriási sikert arattak a Herendi porcelánok. A lepkékkel, virágokkal díszített készletből Viktória királynő is rendelt, ezt a mintát azóta Viktória-mintának nevezik, ma is ez az egyik legismertebb és legkedveltebb motívum. A 180 év alatt közel 16 000 formát és 5 000 festőmintát fejlesztettek ki. A múlt remekeit a *Porcelánmúzeumban* csodálhatjuk meg, a *Porcelániumban* pedig megismerhetjük a munkafolyamatokat.

Szentgált régen szabad királyi vadászok lakták, akik kiváltságuk fejében ellátták a királyi udvart vaddal és prémmel. A település kisnemeseinek életterét mutatja be a *Tájház*, amelynek egyik helyiségében a falu szülötte, Lőrincze Lajos nyelvtudós emlékszobáját rendezték be. A copf stílusú templomban a barokk festő, Cymbal alkotása látható. Természetvédelmi oltalom alatt áll az ország legnagyobb – 120 000 egyedet számláló – *tiszafás* erdeje.

Városlődön az 1300-as évek közepén Nagy Lajos király Hölgykö várának köveiből karthauzi kolostort építtetett. 1520 körül ebben a kolostorban készült az első tudatosan megszerkesztett, magyar nyelvű kódex, az *Érdy-kódex*. (Az Országos Széchényi Könyvtár őrzi.) A kolostor az 1500-as években elpusztult (feltárása folyamatban van), a falu ekkor csaknem kihalt.

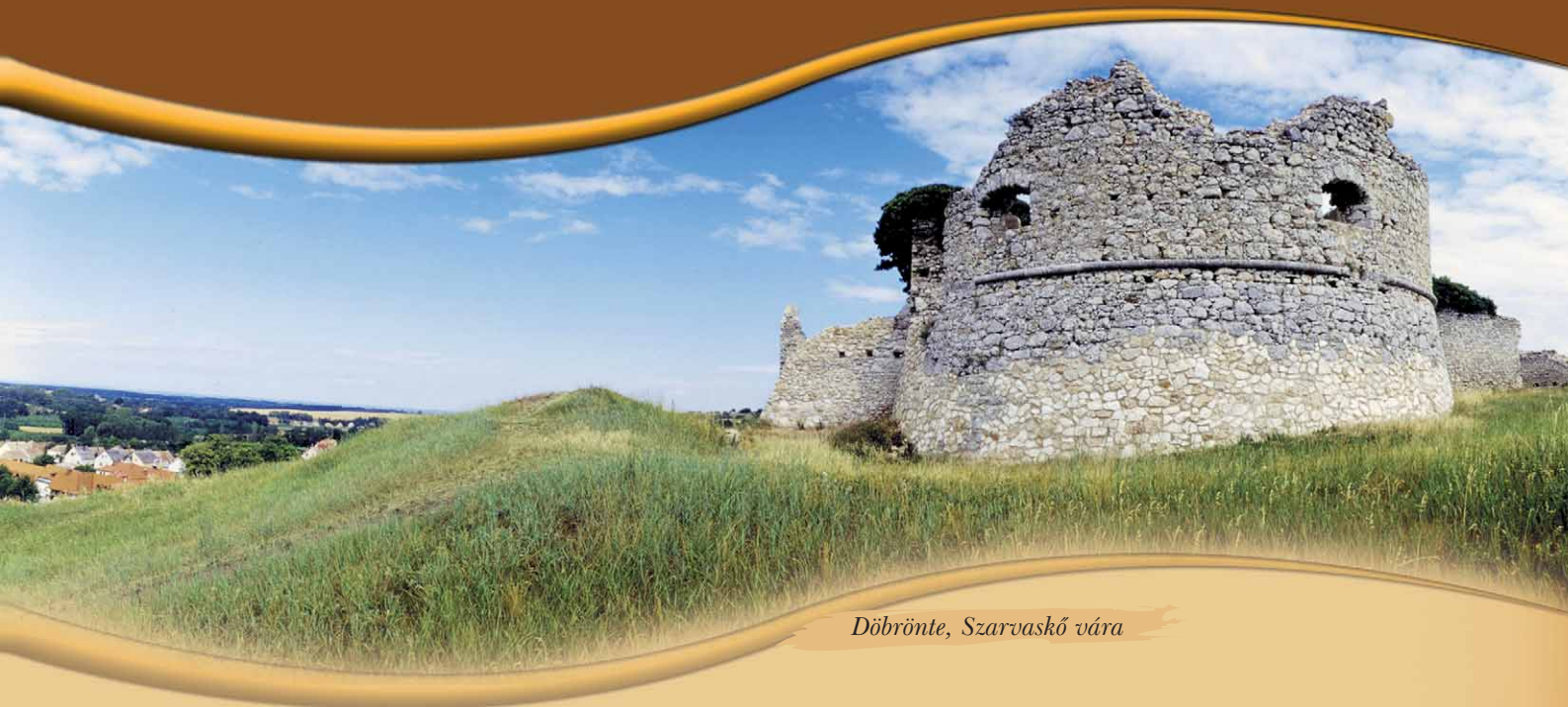
A XVIII. században betelepült német lakosságnak köszönhetően újjáéledt, ekkor létesült a majolikagyár. A Városlódi kerámia ma is ismert és kedvelt, a *Keramikában* megtekinthetjük a gyártás folyamatát. A *Falumúzeum* egyben Német Nemzetiségi Tájház is. A kis főtéren több műemléki lakóház, az egyik egy ma is „működő”, XIX. századi napóra látható.

Kislődön az *Egyháztörténeti Múzeumban* vallási tárgyú ábrázolásokat, kegytárgyakat és egy különleges keresztgyűjteményt láthatunk. Az egyik legértékesebb kiállítási tárgy egy gerenda darabja, amelyen az 1402. évszám olvasható. Az egyik fészületet a betelepülő németek hozták magukkal, hogy szülőföldjük régi templomára emlékeztesse őket.

Ajka elsősorban üvegiparáról és korábban folytatott bányászatáról ismert. A Csinger-völgyben található *Bányászati Múzeumban* ipartörténeti jelentőségű gépek, szerszámok mutatják be az egykori bányászéletet. Az *Ajka Kristály Üvegipari Kiállításon* megcsodálhatjuk a gyár termékeit – előzetes bejelentkezés után –, megtekinthetjük a gyártási folyamatot, az üvegfúvók és csiszolók munkáját. A *Városi Múzeumban* találjuk Borsos Miklós szobrászművész állandó kiállítását és Fekete István emlékszobáját. Az író a harmincas években a városban élt és dolgozott, egykori lakóháza helyén, a Fő utca 1. sz előtt tábla őrzi emlékét. A városligeti tó kis szigetén a *Fekete István szoborparkban* az állatregények kedves hősei veszik körül az író alakját. A város legbecselesebb műemléke, az 1807-ben épült barokk templom a tósokberéndi részen található.

Városlőd

Döbrönte, Szarvaskő vára

Magyarpolány ékköve az 1770 körül épült **Kálvária**, melynek életnagyságú, faragott szobrai az országban egyedülállóak. Öröklődő, szép hagyomány, hogy az egyes stációépületeket egy-egy helybéli család gondozza, takarítja, díszíti. A Kálvária természetes, megrendítő háttéréül szolgál a Polányi Passiónak, amit a falu lakóinak közreműködésével adnak elő minden pünkösdkor, megelevenítve Jézus szenvedéstörténetét. Az Europa Nostra díjjal kitüntetett település büszkélkedhet hazánk legnagyobb *népi műemlékegyüttesével*. A *Petőfi utcai* 43 országos és 40 helyi védelem alatt álló parasztház a Nemzeti Örökség része. A 4. sz. épület a *Veszprém Megyei Népművészeti Alkotó- és Tájház*, ahol bemutatják a paraszti élet emlékeit, és amely kézműves műhelyként és szálláshelyként is működik.

A 8-as sz. főútról letérve, Pápa felé bükkös, tölgyes erdőn át visz az utunk. Áthaladunk Farkasgyepűn, amelynek szubalpin klímája a tüdőbetegek gyógyulását segíti.

Ganna fő nevezetessége a Dunántúl egyik legértékesebb *klasszicista* stílusú *temploma*, amely a római Pantheon kicsinyített mása. Az 1800-as évek elején épült, a templom alatt az építtető Esterházy család mauzóleuma van.

Döbrönte felett egy lankás sziklagerincen magasodik *Szarvaskő* várának romja. Nagy Lajos király idején (az 1300-as években) a Himfy család építtette. A végvári rendszerben nem volt szerepe, ezért elhanyagolták – egy ideig rablótúr is volt –, és már a XVII. sz. végén lakhatatlanná vált. Ma kedvelt kirándulóhely.

Ganna, Mauzóleum

Magyarpolány, Kálvária

Pápa, Nagytemplom

Történelmi városaink közül az egyik legszebb barokk hangulatú kisváros **Pápa**. Nevét először egy 1061-es oklevél említi. A város mai területén az Árpád-korban 11 falu létezett. A városiasodás folyamatában az egyházi rendek játszottak jelentős szerepet. A protestantizmus tanai a kezdeti időktől teret nyertek. Az 1531-től működő református iskola, később teológia és jogi akadémia a várost szellemi központtá tette. Ez az örökség ma is él a városban, Pápát a Dunántúl Athénjének is szokás nevezni. A török harcok idején a vár a Dunántúl védőbástyája volt. A mai belváros építése a Rákóczi szabadságharc utáni időkben kezdődött. Az Esterházy család a vár helyén főúri barokk palotát építtetett. Az U alakú épülettömb mögötti park, a Várkert természetvédelmi terület. A közelben termálfürdő szolgálja a pihenést, felfrissülést.

A város 101 barokk műemlékkel büszkélkedhet, ez teszi hazánk egyik legszebb barokk városává. A **Fő tér** egységes hangulatot árasztó, mégis változatos épületei az 1700-as években jöttek létre. A teret az impozáns kései barokk stílusú **Nagytemplom** urálja, amely Fellner Jakab tervei alapján az 1700-as évek második felében épült. A magyar szenteket ábrázoló freskók F. A. Maulbertsch alkotásai. A téren álló Griff szálló nagytermében tábla őrzi annak emlékét, hogy 1937-ben itt adott koncertet Bartók Béla.

A XIX. századi Pápa szellemiségét a Református Kollégium határozta meg, öröksége ma is él, a Református Gimnázium tanárai, diákjai ápolják. A Március 15. téren álló épületben található a *Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteménye*, és ezen belül a *Papensiana Gyűjtemény*, amely Pápa történelmi emlékeit, Jókai és Petőfi kéziratokat őriz. Különleges látnivalója egy egyiptomi múmia.

Az 1940-es években a gimnáziumban tanult Nagy László, a közeli Iszkázon született költő, emlékére az utókor táblát állított. Egy évszázaddal azelőtt Petőfi Sándor és Jókai Mór is pápai diákok voltak, itt kötöttek barátságot, Petőfi itt írta első, nyomtatásban meg-

jelent versét. A téren Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobrai állítanak emléket a hajdani diákoknak.

A Petőfi u. 13. sz. alatt, az **Ókollégium** falán tábla örökíti meg a híres tanítványok nevét: az említettek túl itt tanult Eötvös Károly író. Ebben az utcában, a 11. sz. házban lakott Petőfi 1841–42-ben. Az utcát valaha Zsidó utcának nevezték, az 1846-ban épült *Zsinagóga* impozáns méretei is mutatják, hogy a XIX. században jelentős izraelita közösség élt a városban.

A Jókai u. 13. sz. épületen emléktábla jelzi, hogy diákként itt lakott Jókai Mór, a romantika legnagyobb írója. A *Városi Kórház* (Fellner Jakab tervezte) épületében található a Gránátalma gyógyszertár, egyben *patikamúzeum*. A Fő utcán álló Türr István Gimnázium előcsarnokában márványtábla őrzi annak emlékét, hogy az 1810-es években az iskola diákja volt Deák Ferenc, a „haza bölcse”.

Közép-Európa egyik legrégebbi kékfestő műhelyében, az 1870 óta működő Kluge-üzemben ma a **Kékfestő Múzeum** látható. A textilfestő mesterséget 7 generáció vitte végig a Kluge családban. A műhely 1956-ig működött, majd az épületet és berendezését műemléki védelem alá helyezték. A kiállításon megismerhetjük a család és az üzem történetét, a kékfestés titkait.

A városközeli nemzetiségi települések – így **Béb** 1791-ben épített katolikus temploma, **Nagytevel** kálváriája – máig őrzik az egykori német telepések vallási szokásait.

További információ:

Tourinform Veszprém, Sümeg, Pápa.

Pápa

